De Levende Natuur 76 (12):257-260 (1973)

DECEMBER 1973 JAARGANG 76, AFL. 12

NEDERLANDS TIJDSCHRIFT VOOR VELDBIOLOGIE
OPGERICHT DOOR E. HEIMANS, J. JASPERS Jr EN JAC. P. THIJSSE

Soet Nederlandt

N. TINBERGEN

Toen ik, in snelle opeenvolging, de verrassende berichten kreeg dat mij de Jan Swammerdam-medaille, en daarna de Nobelprijs toegekend werden, was ik wel een beetje onthutst, en ook aangedaan. Het was natuurlijk menselijk dat ik me gevleid voelde, maar onmiddellijk kwam de vraag op: „Waarom nu juist aan mij?" Voor mezelf heb ik deze vraag opgelost door deze onderscheidingen in dank te aanvaarden, maar ze als erkenning op te vatten van het belang van wat Thijsse noemde „de biologie van het vrije veld", en dus van het werk van een grote groep van Nederlanders.

Het is me pas heel langzaam duidelijk geworden, hoe groot Heimans en Thijsse geweest zijn, en hoe gelukkig ons kleine landje zich kan prijzen, juist bij het begin van deze eeuw twee mannen van zulk kaliber te hebben voortgebracht. Ik hoef dit voor de lezers van De Levende Natuur niet in geuren en kleuren te betogen; we zijn allemaal beïnvloed door de boekjes-serie „In Sloot en Plas", Hei en Dennen" enz.; door het Wandelboekje; door de prachtige Flora; de Verkade-albums; Natuurmonumenten en Vogelbescherming; de Natuurhistorische Vereniging; de N.J.N. — alles het werk, direct en indirect, van Heimans en Thijsse. Het is aan deze twee dat de Swammerdam-medaille posthuum toegekend is, en ik neem hem dus zo te zeggen in hun naam in ontvangst.

Maar zoals gezegd, ik voel dat ik ook een aantal andere landgenoten in deze erkenning moet betrekken. Bovenaan mijn lijstje staat de bescheiden, maar in zijn werk en persoon-

De Levende Natuur 76 (12):257-260 (1973)

lijkheid zo invloedrijke Jan Verwey. Het is hier niet de plaats om uit te weiden over wat ik persoonlijk aan hem te danken heb; niet alleen mij maar talloze anderen onder ons „jongeren" heeft hij sterker beïnvloed dan hij ooit zal toegeven. Dan denk ik aan mijn vaderlijke vriend, wijlen Gerard Tijmstra („Lange Tijm" voor zijn vrienden). Pas langzamerhand ben ik gaan beseffen hoeveel de maandelijkse bijeenkomsten van de Haagse Trekwaarnemers in het gastvrije huis van Tijm aan de Roodborstlaan voor ons betekenden; hoeveel levenswijsheid ik van hem heb mogen opsteken, hoeveel onze meeuwenstudies aan zijn initiatief te danken hebben. Ik zou ook graag mijn H.B.S.-leraar Schierbeek met grote erkentelijkheid willen noemen — hoeveel goede herinneringen heb ik niet aan de „speelkwartiertjes" die we in zijn leslokaal doorgebracht hebben met het voeren van de zeegrondeltjes die we uit de Scheveningse Binnenhaven opgevist hadden! En dan komt „de kale kop van Jan P." me voor de geest, en de fijne tocht, achterop zijn motor, over de slingerende dijken langs de Lek, om in het hartje van de winter in Lekkerkerk te gaan kijken. En, niet veel later, de heerlijke kampeertocht, met Kees Sipkes en Co, te voet kriskras door het Zwitserse „Nationalpark". En hoeveel hebben we allen niet te danken aan wijlen Frits Portielje, enthousiast dierpsycholoog, „Inspecteur van de Levende Have" van Artis, vèr-vooruitziend pedagoog, en warme vriend, met wie ik, als jong kemphaantje, zo dikwijls de degens kruiste. Wèrken heb ik geleerd onder de strenge leiding van Van der Klaauw, al ben ik altijd wat Stresemann noemde een „Quartalarbeiter" gebleven — iemand die in vlagen werkt, en dan een tijd luiert. Maar het luieren is niet helemaal verloren tijd geweest, en ik ben in goed gezelschap: „Ik ben altijd zo lui", zei Thijsse eens tegen me, zo kostelijk schuddend van de lach, „ik ga altijd maar ergens zitten of liggen." (Van Thijsse heb ik ook geleerd, dat, àls je dat

De Levende Natuur 76 (12):257-260 (1973)

doet, alles wat je in het eerste halfuur ziet „meegenomen" is, en ik haal dat nog steeds tegen mijn wel eens wat ongeduldige studenten aan). Pas later in mijn leven heb ik Huib Kluyver leren kennen en bewonderen. De lijst is nog veel langer; laat ik er alleen collectief aan toevoegen de vele gelijkgezinde zielen die ik in mijn N.J.N.-jaren mocht ontmoeten. Maar ik denk ook met weemoed terug aan de grote biologen en Pallieters die ons te vroeg ontvallen zijn: Wouter van Dieren, Joost ter Pelkwijk, mijn jongste broer Luuk.
Ik zeg het Genootschap voor Natuur-, Genees- en Heelkunde dank in naam van hen allen.

Maar nadat de eerste euforie voorbij is, denkt men al gauw aan de verantwoordelijkheid die men zo plotseling op de schouders gelegd krijgt. Onze wereld is er erger aan toe dan de meeste mensen beseffen. Soms denk ik, dat het maar goed is dat Thijsse, met zijn devies van „Onbekommerd", onze tijd niet meer heeft hoeven meemaken. Hij kon nog optimistisch zijn en schrijven: „In de grofsmederijen zingen de krekeltjes". En ik hoor nòg onze grote landgenoot Huizinga, in ons gijzelaarskamp, met bewogen stem spreken van „'t Soet Nederlandt". Maar nu leven we met de Europoort en de Smeerpijp — een paar van de talloze uitingen van het geven van voorrang aan „economische belangen", dat eufemisme voor hebzucht en genotzucht. (Ja, ik wéét het; ik heb óók een auto; ik heb ook vijf kinderen en zeven kleinkinderen).
Gelukkig wordt tegenwoordig de trom geroerd. Gelukkig heeft Nederland zijn generatie van Provo's, Kabouters en hoe de verontwaardigde jongeren zich ook noemen mogen, en niet te vergeten zijn steeds talrijker wordende plaatselijke actiegroepen. Zij beseffen dat het met onze maatschappij mis gaat, dat het niet „vijf minuten voor twaalf" maar eerder „vijf seconden voor twaalf" is. Moge het ons samen gegeven zijn, om het niet bij destructief protesteren te laten, maar constructief te werk te gaan. En al kan men niet optimistischer zijn dan te zeggen „we hebben de hoop nog niet opgegeven", toch moeten we die hoop wakker houden. En dan, met hard werk en een grote dosis geluk, mogen onze kleinkinderen misschien de dag beleven waarop ze met recht weer kunnen spreken van „'t Soet Nederlandt".

De lezers van De Levende Natuur die mij met de mij toegekende onderscheidingen geluk wensten, zullen het naar ik hoop kunnen billijken, dat ik van deze gelegenheid gebruik maak, hen daarvoor mijn hartelijke dank te betuigen, daar het voor mij eenvoudig onmogelijk is al de vele brieven en telegrammen welke ik ontving, persoonlijk te beantwoorden.
Het is mij echter een behoefte, aan dit wat onpersoonlijke bedankje enkele persoonlijke woorden voor de lezers toe te voegen.
Het zal velen van U misschien verwonderd hebben, dat ik in de laatste tijd zo weinig heb bijgedragen aan het tijdschrift dat mij altijd zo na aan het hart gelegen heeft. Maar „ambtelijke beslommeringen" hebben me dit in de laatste tien jaren in toenemende mate belet.
Het was als bewijs van mijn eerbied voor Heimans en Thijsse bedoeld dat ik, hoewel in Oxford wonende, bereid was om toch nog als lid van de redactie van De Levende Natuur aan te blijven. Maar ondanks alle goede voornemens was het van een afstand niet mogelijk, om daadwerkelijk in voldoende mate aan het redactiewerk deel te nemen. Deze zware taak heeft àl deze jaren gerust op de schouders van Prof. Dr. Jacob Heimans en van Dr. Jan Wilcke. In naam van de lezers van De Levende Natuur zou ik graag

De Levende Natuur 76 (12):257-260 (1973)

hier ons aller warme dank uitspreken voor de noeste arbeid die zij verricht hebben om de geest van Heimans en Thijsse onder ons Nederlanders te laten voortleven.

Vogels in het Hollands Diep-Haringvliet in 1973

G. L. OUWENEEL

De nivellerende invloeden als gevolg van het uitbannen van het getijdenregiem zetten in 1973 dermate door dat men zich een min of meer concreet beeld kon gaan vormen hoe het Hollands Diep-Haringvliet zich over enkele jaren op een zomerse dag zal presenteren. De bezoeker die het estuarium en zijn oevers kent uit de periode dat de aanwezigheid van eb en vloed en de afwezigheid van oeververbindingen het recreatiepubliek weerhielden massaal in het gebied te verkeren, moet dit toekomstbeeld met weemoed vervullen. De annexatie van het Hollands Diep-Haringvliet door de recreatie is niet de enige verandering, zij het, met de Shellvestiging in Moerdijk, tot dusver wel de meest in het oog vallende.

In de oeverzones schrijdt alom de vegetatiesuccessie voort. Het biezenbestand is tot op enkele areaaltjes van geringe allure ingekrompen en dat de biezensnijders in de nazomer van 1973 rond de Spuimond toch nog poogden biezen te oogsten, vindt alleen zijn oorzaak in de hoge prijzen die het gewas opbrengt. De rietgorzen zijn dermate verruigd dat een lonende exploitatie nauwelijks meer haalbaar is. Begrijpelijkerwijze betreurt óók de rietpachter deze ontwikkeling, welke echter onafwendbaar is. De pachter van de onder beheer van Domeinen staande Beningerslikken, deel van de Spuimond, meende het riet enig soelaas te bieden door vanuit de lucht bespuitingen te laten uitvoeren met herbiciden. Dit gebeurde in juni, dus in de broedtijd: in de recent gepubliceerde kleurenatlas van Zuidwest-Nederland wordt dit gebied een „zeer grote" biologische waarde toegedacht. Zorgwekkend is de disteluitbreiding op de buitendijkse grasgorzen. Plaatselijk, zoals op de Hoogezandse Gorzen, op de Westplaat en met name op de Bommelse Gorzen, zijn de distels tot arealen van aanzienlijke oppervlakte uitgegroeid. Hiertegen zal ten spoedigste moeten worden opgetreden, daar hierdoor o.a. voor ganzen de gorzen snel onaantrekkelijker worden.

Al deze ontwikkelingen zijn van invloed op de vogelstand. De onrust die de recreatie begeleidt, beïnvloedt de vestigingsdrang van een aantal potentiële broedvogels voor welke na de afsluiting het gebied gunstiger werd om te koloniseren dan wel er zich te expanderen. Enkele voorbeelden. De vestiging van de Fuut in het Hollands Diep-Haringvliet leek eerst in 1973 goed door te zetten. Zover mij bekend kozen alle vogels als nestelplaats de smalle op het grote water uitkomende zijkreken, welke juist voor de watersport aantrekkelijk zijn om aan te leggen maar waardoor vele legsels werden verstoord. Een van de broedgevallen van de Bruine kiekendief die ik in 1973 kon volgen, lag in een sterk verruigde vegetatiestrook, op minder dan 10 meter uit de oever van het Hollands Diep, waar gedurende de week-enddagen vrijwel permanent pleziervaartuigen debarkeerden. De vogel kwam dan lange tijd niet op het nest en de veronderstelling dringt zich op dat het povere resultaat — waarschijnlijk vloog slechts één jonge vogel uit — verband hield met deze wekelijkse verstoringen. Ook de ontwikkeling op de in het Haringvliet lig-